

1)
2)
3)
4)
5)
6)

צב"י הים המוצק

SIVE

DISSERTATIO III.

PHILOLOGICO - MATHEMATICA

DE

MARI ÆNEO TEM-
PLI SALOMONEI,

REPRÆSENTANS EIVS ORNATVM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. GVILIELMO HENRICO

SAXON. JVL. CLIV. MONT. ANGAR. ET

WESTPHALIÆ DVCE ETC.

IN ILLVSTRI SALANA

BENIGNO SUPERIORVM CONSENSV

VENTILANDA

PRÆSIDE

M. ALBERTO FRIDERICO FREYERO,

RESPONDENTE

JO. MICHAELE KLINGER,

ERMEZHOFIO - ANSPACENSI.

AD D. FEBR. ANNI 5757 CCXVIII.

JENÆ,

TPPIS WERTHERIANIS.

PHILOGICO-MATHEMATICA
DIPLOMA
DE
MARI ANNEO TEM-
PII SALOMONEI
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
REVERENDISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI
D. GUILIELMO HENRICO
SAXONIS ET CIVIS MONTANARUM
WESTPHALICAE DUCIS
IN LEVSTRI CALANA
BENIGNO IMPER. CAES. CONSILIARI
VENTILANDA
PRAESIDE
M. ALBERTO FREDERICO FRIEDEL
ASSOCIATO
IO. MICHAELI KLINGER
PRAEFATO
AD D. MONTANARUM CIVITATEM
MONTANARUM
ANNO 1784
TITULUS WESTPHALICAE

Q. D. B. V.

Sequitur *MARIS ÆNEI Ornatus*, quem, spero, ad textus dictamen expressi tantum, quantum de eo reperire licuit. Tribus observationibus omnia absolvuntur; quarum I. *Colocynthides* & *capitula bovina*, II. *fulcrum* & *boves infra mare* III. *Cupam inferiorem* considerat.

OBSERV. I.

De

*COLOCYNTIS ET CAPITELLIS
BOVINIS.*

§. 1.

VNi hæc includo observationi, nec sine jure: Videas enim quamplurimos, aut confundentes פקעי & בקרי adeoque pro uno eodemque maris ænei ornamento habentes; aut saltem ita conjungentes, ut vel ex colocyntis capitella boum prominuisse, vel iis insculpta fuisse putent.

A 2

§. 2. Qui

§. 2. Qui textum libri Regum contulerit cum parallelo libri Paralipomenon, ut vocant, loco, mirabitur forte, quod libri Regum verba **ושפטים מתחת לשפתו**, scriptor loci illius Libri Paralipomenon efferat per : **ורמור בקרום תחת לו סביב** Sive enim credas, Scriptorem horum conscium fuisse Scriptoris & rerum libri Regum ; sive eundem eodem cum illo tempore, inscium, an, vel quid alter scriberet, suam historiam confecisse statuas, hæsitabis.

§. 3. Pensitanti porro verba : **עשר באמור** **חיים** **ארבעים** **מקפים** juxta plerorumque versionem : *decem in cubito ambiebant mare* : si Arithmeticorum regulis summam omnium colocyntarum sive imaguncularum bovinarum circumcuntium, totum mare, 30. cubitorum peripheria circumscriptum, velit indagare, deprehendatque 300. unius ordinis sive colocyntas, sive imagunculas, vel etiam ordinum duorum, aut proportioni architectonica male respondere, aut, quod de imagunculis valet, usui, qui communiter adsignatur, scilicet aquarum per tubulos promissioni, non esse accommodatas, cum hoc modo aquæ plus emitteretur, quam immitteretur, dubia omnia videbuntur & incerta.

§. 4. Si quis denique ulterius scrutabitur usum colocyntarum, aut capite'llorum, quia nullus in textu adsignatus est, anxius hærebit, in varias partes vacillans.

§. 5. Quis vero inde non prævidet, tractationem hanc de colocyntis & imagunculis bovinis, tribus absolvi momentis, & quaestionibus **QVID**, **QVOT**, **QVOR-SVM** ? videlicet, **Quid sint** **מקפים** & **בקרום** & num.

num ea sint diversa? Quot singulorum fuerint? & quorum
sive cui usui confecta?

§. 6. Quid **קעפא** significant, & de eorum figura dictum est in diff. I. obs. VI. Ibi, quia tantum non omnes per *colocynas* reddunt, harum descriptionem ex ATHENÆO adduximus, ubi *κολοκύνθη συκία Ἰνδική* dicitur: quibus nihil addendum censeo, nisi quod hæc figura egregie confirmetur iis, quæ in *πολυμαθεσίης IOBI* LVDOLFI Hist. Æthiop. Lib. I. c. IX. §. 21. & in Commentario Eiusdem ad h. l. de *ficu Indica*, **قوس** Arabibus dicta, doctè collecta leguntur; inter alia §. 21. Hist. *quinguenta ficus CVCVMERIS MAGNITVDINE ET FORMA de uno caule dependent.* Vbi observa, dum apud ATHENÆVM videtur ficus Indica pro ipsis colocyntis haberi, illud quidem nobis non persuaderi, cum ficus Indicæ dictæ gratus & odor celebretur & sapor, colocyn-
tarum autem 2. Reg. IV. 39. venenosus è sapore statim ingrato cognitus, effectus allegetur: Vnde & Chrysippus Medicus damnabat eas in cibis, Plin. L. XX. c. 3. H. N. Sed tamen inde infallibilem deprehendi credimus. **קעפא** figuram, quæ ficui Indicæ tam prope accedit, ut pro eadem ab EVTHYDEMO apud ATHENÆVM colocyntæ habitæ videantur. Si modo Interpretes **קעפא** per Colocynas rectè expresserunt; ita vero non sine probabilitatis specie ex 2. Reg. IV. 39. collegerunt.

§. 7. Vocibus **קריי רמור** neminem intelligere crediderim imaginem boum integrorum, sed saltem capitella bovina prominentia, quæ imaguaculas bonas hinc inde nomino.

§. 8. Jam igitur cum constet, tam de figura *ראו* פקעים, quam quid sibi velit *בקריום* quaestio procul dubio à quovis textus parallelus h. l. conferente movebitur: Quid statuendum sit de illa Scriptorum Sacrorum discrepantia, ubi Autor Libri Chronicorum, quod Autor Libri Regum adpellat פקעים exprimit per *בקריום* רמור de qua discrepantia visuris discrepantes occurrent Interpretum sententia. Ajunt enim alii, esse פקעים à בקריום diversa, sunt vero alii, qui eadem esse illa adfirmant.

§. 9. Sed neque illi conveniunt, qui eadem esse dicunt. Videas enim VAL. SCHINDLERVM in Lexico Pentagl. teste B. SAL. GLASSIO Philol. S. loco mox citando, & recentius Virum Clariss. JOH. CLERICVM, ideo unum idemque פקעים cum בקריום esse statuentes, quia vel hoc ex illo, vel ex hoc illud corruptum vitio scribarum censuerunt. Ita enim Hic ad 2. Paral. IV. 3. *Cum sit exiguum, ait, discrimen inter פקעים & בקריום, varietatem aliquam lectionis melius quassiderimus.* Sed ejusmodi corruptiones, ubi nostrae eruditioni illico non respondent scripta, ne in profanis quidem admittimus, nedum in sacris. An igitur convenientia aliqua vocum בקריום & פקעים praeponderat Scripturae S. per omnia integritati, à nostris firmiter deducta, & speciatim circa hunc locum à B. SAL. GLASSIO in Philol. S. L. I. Tr. I. p. m. 107. defensa. Diceretur aliquid, nisi Codicum consensus aut Massoretarum ad hunc locum silentium, quin & bina ambarum vocum utroque in loco facta eodem modo repetitio, & quidem

in loco Paralip. semel in singulari semel in plurali (ait STVRMIVS diff. p. 98.) omnem cujuscunque mendæ suspicionem plane eximeret. Vereor vero, ne veri Interpretis fidem decoquat, qui, ubi conciliatio plana non est, in Scriptura S. præsertim, omnibus fere paginis invenisse sibi persuadet corruptiones.

§. 10. Qui eadem putant בקרים & פקעים sunt quoque, qui per פקעים omne genus picturarum intelligunt, foliorum, florum, fructuum, *animalium*. Hi 2. Paralipp. IV. 3. ad ulteriorem loci 1. Reg. VII. 24. expositionem בקרים pro פקעים positum esse existimant, & à פקעים non nisi *ut speciem à suo genere differre* ajunt: uti allegat in Synopsi Crit. POLVS ad 1. Reg. VII. Verum enimvero, quia nullum habemus ejus rei vestigium aut rationem; potius vero vocis פקעים origo vix admittere videtur, ut transferas vocem ultra folia, ramos & fructus colocyntarum, an nobis illi persvadeant, est quod dubites. add. obs. VI. dissert. I.

§. 11. Igitur quidam dixere, פקעים diversum quid à בקרים notare: Sed & hi ipsi diversi sunt. Satis commode illi conciliant, qui figuris colocyntarum, sive ut *Cbaldæus* reddit figuris illis ovalibus capitella boum imposita censent, ita, ut Autorem Libri Regum illud, cui capitella imposita fuere, Autorem vero libri Chronicorum id, quod colocyntis impositum fuit, expressisse dicant. Autoritas quoque Virorum hanc sententiam commendare potest, cuicumque FRIEDLIBII class. I. ad h. l. GLASSII l. c. LVNDII Sub. Heiligthum. L. II. c. 14. p. 397. VATABLI ad l. p. MELII in diff.

diff. &c. nomina cara sunt. Et cui RABBINORVM aliqua est fides, itidem consentientes hic habebit plerisque, quos, si necessum putarem, allegarem. Vid. R. D. KIMCHII Comment. ad h. l. & LVNDIVM laudatum l. c. Cel. STVRMIUS p. 99. diff. huic sententia difficultatem intendit ex numero ornamentorum. *Nam si, inquit, ista simulacra ab invicem 10. cubitis remota fuerunt, tantum iria in ambitu tam vasti basis, & in utraque serie simul sumpta, sex fuissent, quem numerum vereo plerisque minorem visum iri.* Sed ita Vir cel. supponit, suam explicationem vocum כַּמֹּר עֵשֶׂר esse veram, innuicque distantiam ornamentorum decembitalem; quæ tamen, uti infra videbis, vacillat; adeoque nulli dictorum Aurosum in mentem venit, illas voces eo modo intelligere.

§. 12. Propius veritati accedere videntur, qui ita conjuncta putant capitella & colocyntas, ut illa ex his non prominuisse, sed insculpta concipiantur. Ita enim eodem plane modo vocari potuere & colocynta, & capitella boum: uti eleganter à Viro doctissimo JO. LIGHTFOOT in Descript. Templi c. XXXVII. sect. 4. deductum legimus.

§. 13. Vide vero, num sequentia assensum à dictis retinere possint, an minus. *Primo 1. Reg. VII. 24. פָּקַעִים* fuisse dicuntur לשפת מַחַת sub labio ejus, (quod jure contra Rabbinos urgetur, qui in inferiori parte quadrata, quam constituunt, etiam colocyntas ponunt, nisi enim locum labio proximum intelligeret Scriptor, aliter expressisset) sed 2. Paral. IV. 3. בָּקָרִים רֶשֶׁת

dici-

dicatur fuisse לו תחת sub illo; quod ultimum non ad labium; quia ad שפיר dicendum fuisset לו sed ad ים mare referri debet. Nec tamen istud לו תחת ita accipiendum velim; ut reddatur: sub mari, intelligendo locum mari subiectum: confunderes enim hoc modo boves infra mare cum capitellis superioribus, quod facere prohibet & diversus numerus, cum capitellorum duplex ordo, boves vero duodecim simpliciter dicantur, & diversa capitellorum & bouum inferiorum mentio: qua si urgeas; vacillabit JVNII explicatio ad TREMELLII versionem, nec enim quicquam valet illa ratio: *præmitti bouum mentionem ideo, quia boves illi pertigerint duos ordines colocynthidum; de quibus 1. Reg. VII. 24.* Nam cum colocynthides proxime subiectæ fuerint margini, maris vero altitudo s. æquarit cubitos, quamnam colla monstrosa evadent bouum sub mari collocatorum, si capita pertigerint usque ad colocyntas? Sane e genere camelorum & bouum mixtam produces speciem (modone nimium concesserim.) Deinde vellem huic sententiæ conciliatum illud de iisdem bobus prædicatum עשר במסרה סקפים ארם הים: *decem in cubito circumdantes mare*; item illud: שנים שורים הכקר de quo modo dictum. Hinc & B. LVTHERI, OSIANDRI, TOSSANI, aliorumque opinio (conf. STVRM. diff. p. 39.) vacillat.

Neque video, quare לו תחת JOSEPHI versioni favere dicendum sit. Verbis textus *de colocyntis aut bouum capitellis במסרה עשר mare cingentibus* in JOSEPHI versione respondere videntur verba: *שנים שורים הכקר*

B

58

dedisse dicuntur. (5.) contra textum explicatur עשר
 באמר de מכונור sive fulcris, quorum tamen nulla
 facta est mentio.

Ergo לו תחת לחם adhuc differt à שפתו
 uti dixi, neque tamen notat locum mari prorsus subja-
 centem. Quid ergo? לו תחת *sub illo* explicandam
 puto per: in loco ejus inferiori; quemadmodum (ne
 sine autoritate dicere videar) Exod. XXIV. 4. *adificavis*
altare החר תחת *sub monte*, non significat, altare ex-
 tructum fuisse in locis subterraneis monti subjacentibus,
 sed fuisse in partibus inferioribus montis, add. Magnif. &
 Cel. Dn. D. DANZII Interpr. §. 121. n. 3. Edit. recent. V-
 num hoc, ex quo conjectare licet, diversa omnino fuisse
 atque sejuncta capitella à colocyntis.

Deinde, si supponantur colocyntæ margini proxi-
 mæ, uti textui est conveniens, adtendaturque capitello-
 rum usus, qui, ut anticipem, quod infra inquiram, nisi
 fallor, fuit, ut per illa tanquam per siphones emitteretur
 aqua, impetrare à me non possum, ut credam, capitella
 colocyntis imposita margini proxime subjuncta fuisse;
 nam otiosa hoc modo fuissent capitella, quæ aquam pro-
 mittere debuissent, cum ex quorundam illorum etiam
 Autorum sententia mare ad summum aqua non fuerit
 impletum; id enim batorum discrepantiam ut tollant
 statuunt, de quo inferius iterum: si vero impletum non
 fuit ad summum, quæ potuit per capitella aqua profluere?
 Et licet impletum concedatur, cautius tamen est, siphones
 promittentes aquam inferius collocare, quam in sum-
 mo. Quod alterum est.

B 2 ut qui cæba, v. 15, Tan.

tam. 2.) *Densitatem metalli non fuisse computandam, & 10. cubitis diametri esse includendam, quia hic mensurandi modus inusitatus, & spissitudo metalli seorsim descripta.* Respondeo, meam sententiam hanc esse dum putat, fallitur; hæc mea est: §. 13. p. 38. Labia superius in metallum tenue defuisse, figura labiorum poculi innuit. Jam si mensuratio facta est, nonne ab extremitate labii usque ad extremitatem mensurandum fuit: an hoc modo crassities mensurata, & cavitati addita? minime; nulla enim crassities in summo fuit; mera cavitatis. Sed sentio, Autorem seductum fuisse verbis ibi sequentibus: *Si vero magis crassitiem fuisse eandem, concedatur tamen, illam in mensuratione latitudinis fuisse commensuratum:* quare hæc posui? non ut priorem sententiam corrigam, sed ut iis quoque satisfaciam qui priori sententiæ non assentiunt, disputo nempe *κατ' ἀποφαντος*; & assumpta sententiæ eorum, qui in altitudine addunt crassitiem, eos etiam ad latitudinem ita mensurandam remitto: neque enim qui prius admittunt posterius rejiciunt; interim illis non assentio, cum quibus *κατ' ἀποφαντος* disputo, & sæpe concludimus aliquibus positus sed non concessis. Ideo ergo ultima verba addidit, neglectis primis, ut aliquid dictum videatur, quod non dictum sit prius. 3.) Ideo non arrisit Auctori mea sententia, quod crassitiem metalli unius palmi generatim dictam bis fere in superiori parte augeam. Videlicet miratur, marginem ita prominere, ut majorem crassitiem habeat, ipsa concha; Sed 1.) dum unius palmi mensura allegatur à Scriptore, non intelligitur margo sed mare; 2.) quæ elegantia fuisset, ejusmodi aheni sine omni decore & proportionè architectonica, quæ tamen in omnibus Salomonis structuris deprehenditur, inter tam splendida vasa & è regione tam illustri Altaris collocato: quis revelavit ei, palmi crassitiem intelligendam esse de omnibus partibus maris? 3.) cum ipse, dum *πρὸς γ.* dicitur maris peripheria fuisse 30. Cubitorum excludit marginem, quare dum dicitur maris densitas unius palmi, marginem includit: sane eadem ratione, qua ipse hoc defenderet, alius illud refutaret, & tunc videret de conciliatione diametri & perimetri. Jam cum recipiat nostram sententiam de diametri & perimetri diversitate, ex eodem principio & hoc debuisse recipere. 4.) Quin dum defendere nititur nostram de hac dimensione sententiam, ad Cel. STVRMII objectionem nihil responderet, quæ sane levissima non est: ad quam nostram vide p. 38. diff. II. Sane dum Mathematicis ne illa quidem proportio marginis ad vastitatem maris molem placeat, quam is majorem æstimat, quid fiet de minori?

Scriptores res expendisse dicendi sunt, & alter quidem magis necessariam putavisse colocyntarum, alter capitellorum memoriam. Vtriusque vero iudicium verum censendum est, nec quicquam refragatur. Ita sane in quamplurimis horum & aliorum librorum, N. T. quoque statuendum est.

§. 17. Ex dictis patet, VILLALPANDVM utriusque textui suo schemate non satisfacere, cum encarpis, quae vocant, (Germ. *Fruchtschnüre* / Gall. *Feston*,) mare ornasse contentus sit, nihil de capitellis boum sollicitus; nisi imagunculas angelorum substitutas velit bovinis: licet in descriptione expresse ajat: *non inepte quidam colligunt, in illis ovorum tuberculis capita boum insculpta fuisse.* T. II. P. II. L. V. disp. I. c. 24. p. 458. Porro patet, quid de loco imagunculis cum colocyntis à RABBINIS, quos LVNDIVS sequitur, adtributo, sit sentiendum; cum quilibet textui insistens, si de capitellis boum nihil moneat, saltem colocyntas justo loco motas facile animadvertat, dum non quadratae alicui maris parti inferiori addita, sed illi margini à cuius extremo ad oppositum erant 10. cubiti, subiecta legantur. Reliquos Auctores taceo, cum ex dictis verum dijudicari facile possit à falso: è quibus de STVRMII quoque & REYHERI ordinatione licet dubitare, quorum ille duos ordines capitellorum constituit, quorum extrema encarpis colocyntarum copulat invicem; Hic vero capitella & colocyntas in quavis serie alternis vicibus positas opinatur p. 710. Math. Mos. Sane, ita, neque capitella omnia sunt

תורה

מתחת לשפתו , תחת הים ,
uti loquitur textus. Hæc de primo.

§. 18. Sequitur *Numerus colocyntarum & capitellorum* : In utroque ornamento numerus describitur eodem modo, cum utroque in loco dicatur : עשר באמה מקיפים Ex quarum vocum diversa versione, diversa prodire sententia.

§. 19. Nescio an ii memorandi sint, qui illud **באמה** עשר referunt ad partem maris inferiorem quadratam, quam constituunt, quod *Rabbinos* secutus LVNDIVS facit, conf. diss. II. §. 6. licet enim discrete illud non dicat, quia tamen numerum capitellorum non ex verbis **באמה** עשר sed aliunde deducit, credo, eum verba illa eo modo explicare, quo explicant, quos sequitur. Verum plane vis infertur textui; verba enim עשר באמה מקיפים notare : *in illo loco ubi maris unum latus (quadrati) erat decem cubitorum, circumstant, &c.* credat Apella. Quin imo, si etiam quadratum infra fuit mare (quod in diss. II. rejectum) posito insuper, quodvis latus quadrati 10. fuisse cubitorum; nemo tamen illum verborum sensum mihi persuadebit, cum ne tum quidem eo referri possint.

§. 20. Absurdiorum se dat JOSEPHVS, qui עשר באמה reddit : *σπείρα περιγεγραμμένη εἰς ἑκάστω ΔΕΚΑ ἢ δὲ τὴν διὰ μέτρον ΠΗΧΕΟΣ.* Dignum sane (si assequor) patella operculum. Certe si exprimere voluit verba Ebraea (uti videtur) risus teneri non potest : עשר inquit *spiram in 10. belices circumductam*, באמה vero significat *illius spiræ crassitiem sive diametrum unius cubiti*.
Hæc

Hæc profecto, ut hinc inde CLERICVS in Commen-
tariis crepat, Hierosolymitano Sacerdote, Ebraica scien-
te sunt indigna: neque enim sensum neque litteram
Ebraicam probe exprimunt.

§. 21. Neque illis adsentiri possum, qui עשר
באמר repetitionem diametri maris putant, quo B. no-
ster LVTHERVS sensui, quantum licebat consulturus,
respexit, quando reddidit: Um dasselbe Meer / das 10.
Ellen weit war / giengen Knoten / &c. ita in loco quo-
que parallelo. Cui STVRMIVS p. 39. diff. OSIANDRVM
& STRIGENITIVM, (forte STRIGELIVM, teste POLO
ad 1. Reg. VII.) addit. Sed ipse p. 98. respondet, ejus-
modi repetitiones inutiles textui non convenire, neque
verba ipsa eam secum ferre.

§. 22. Eidem p. 101. jure vapulant, qui עשר
באמר referunt ad illud maris spatium, ubi ejus cir-
cumferentia fuerit 10. cubitorum, quo MENOCHIVM
retulit p. 39. cui addi possunt CAIETANVS & TOSTA-
TVS teste POLO ad 1. Reg. VII. Illorum Autorum hy-
pothesis nititur figura maris hemisphærica, quam in dis-
sert. II. rejectam vides, qua ruente, & hæc explicatio
ruat, necesse est.

§. 23. Desperatæ causæ κενσφύσεσιν querere vi-
dentur, qui עשר באמר ita explicant, ut tertiam tan-
tum, scilicet anteriorem maris partem colocyntis & ca-
pitellis dicant ornatum, quæ 10. cubitorum fuerit: quos,
nominatim CORN. à LAPIDE, SANCTIVM &c. ita
Idem p. 101. diff. confutat: *Sane si in angulo quodam ab-
ditum fuisset mare aneum, ubi non nisi anterior pars con-*

templationi praeferentium patuisset - - non plane nibili foret illa conjectura : - - Quid quod Sacer textus diserte dicit, sculptilia illa mare undique circumdedisse. Si generalius, quod hic observandum velim, essent illi Autores locuti, sine cautela rejici non possent. Dum enim dicunt, tertiam partem tantum à colocyntis fuisse cinctam, non illud solum intelligere licet, anteriorem partem maris, tertiam scilicet fuisse cinctam ; sed & ita explicare licet, decem cubitos, qui tertiam partem circumferentiae 30. cubitorum efficiunt, colocyntis fuisse ornatos ; ita vero nihilominus totum mare ambire poterunt : quod, si intellexissent illi Autores, refutari non possent, ut infra patebit.

§. 24. Alii Autores verbis **כַּמְנֹהוּ עֶשְׂרִים** numerum colocyntarum innui volunt : (videas enim, praecedentes omnes de numero certi nihil determinare.) Dum vero illa verba reddunt : *decem in cubito circumstant*, in duas abeunt partes. Quidam, ut FRIEDLIEBIVS, PISCATOR, JUNIVS, MALVENDA, aliique in quolibet utriusque ordinis cubito fuisse 10. colocyntas statuunt, ita, ut uno ordine 300. & addito altero 600. totum mare circumverint. Alii vero, ut MARIANA, VATABLVS (quod ex notis versioni Tigurinae, quae eodem inclinatur, accommodatis, patet) item Cel. REYHERVS Math. Mos. p. 710. §. 15. 16. in quolibet quidem cubito fuisse 10. Colocyntas, ita tamen, ut 5. in uno, 5. in altero ordine quaerendi sint, adfirmant ; quibus & ANGLVS N. F. D. adnumerandus in diss. Tract. BERNHARDI adnexa. Vbi tamen REYHERVS, quia capitella

tella & colocyntas in quavis serie alternatim collocat §. 16. cit. iis propius accedit, qui cuilibet cubito cujusvis ordinis 10. colocyntas vel capitella tribuunt: quinque enim colocyntæ & 5. capitella juncta eundem locum occupant, quem decem capitella sola, aut solæ 10. colocyntæ. His etiam Cl. MEL adfentit, qui non solum 600. numerat colocyntas, sed insuper 40. addendas existimat, ob veram, referente STVRMIO, p. 56. rationem perimetri ad diametrum.

§. 25. Verum crediderim, quemvis hac facile celsurum sententia, si melior proferri possit. Nam quinque colocyntis capiendis licet satis amplius fuisset cubitus, capitellis tamen justæ magnitudinis, (tantæ scilicet conchæ, proportionem respondentibus) angustior fuisset locus: imo si decem uni cubito adtribuas, vere, ut STVRMIVS ait p. 100. *plusquam crepundia* formabis; quod & REYHERI sententiæ contrarium est. Speciatim quod quadraginta addantur à MELIO, nescio, unde 4. cubiti superadditi desumendi. Posita diametro 10. cubitorum etiam in conchæ inferiori parte, vera ibidem circumferentia foret 31² cubitorum, adeoque 14. colocyntæ superaddendæ essent, non 40. (si cubito cuius cedant decem.) Si verò ventris tantam ibi faciat prominentiam, ut quatuor cubitos addat circumferentiæ communi, illud tanquam libere effectum, libere rejicere liceat: licet in ipsius Schemate, non videam colocyntas adfusas prominentiæ. Quicquid sit, ea, quæ diximus, etiam hoc modo ipsi refragantur.

Sed præter illa his Autoribus usus capitellorum con-

rariabitur. Elegantiæ usum allegare non possunt, quia elegantia adversantur. Infra vero audiemus, præter ornatum capitellorum usum quærendum etiam esse in promissione aquarum: quo posito, jure Vir Cel. THEOD. DASSOVIVS in dissert. *qua Imagines rerum Ebraearum quasdam emendat* edita Kilon. a. 1701. Thef. XIII. *an tam numerosa fuerint*, ait, *epistomia, & an omnia simul aperta, merito ambigitur*: Licet ejus ratio, *quod eo modo aqua in vas comportata citius effluxisset, ac fieri debuit*, ex infra dicendis plane dubia sit. Nescio, an in figura ANGLIN. F. D. cujus Schema Ed. BERNHARDI Tr. de pond. & mens. annexum reperitur, & ad quod Vir Celeberrimus ablegat, adquiescendum sit; cum in illa capitellorum nulla prorsus vestigia, colocyntas vero vel nodos nimium iridem multiplicet, uti cuilibet insipienti non solum sed & legenti patebit. Illud tamen vere dicitur, quod 300. vel 600. capitella illi usui non conveniant, etiamsi comportatam aquam non statuas. Triginta duo vero, quot LVNDIVS depingit, nimia non sunt: plus enim aquæ affluxit, quam per illa decurrit; licet ipsa numeri ratio incerta sit. Si vero, quod MELIVS facit, excipere velis, quædam tantum emisisse aquam, reliquis obstructis, facies cœtera oriosa, neque cuiquam rei conducentia, siquidem elegantia obliunt potius: id vero dicere nollem.

§. 26. Parciores igitur alii sunt in numero illorum ornamentorum. Arbitrarium vero adsumit, quem modo audivimus numerum, LVNDIVS; Lib. II. c. 14. *der Düb. Heiligeh.* ait: *Wie viel Dähsen-Köpffe unten gewesen*

wesen um diese Vierkante / ist nicht eben gewis. Vermuthlich / daß zwischen den 12. Dhsen die unten gestanden / oben an dieser Vierkante des Meers ein Dhsen-Kopf oben / und unten auch einer / und also 2. Reigen gewesen / auf jeglicher Ecken 4. oben und 4. unten / daß solcher Dhsen-Köpffe 32. geworden / (erat enim illa pars quadrata, ex ejus sententia) aus deren Mäulern das Wasser herauskommen / so unsers Ermessens genug ist. Illa series, quam LVNDIVS constituit, in mari quadrato quidem triginta duo, sed in rotundo viginti quatuor tantum producet capitella, si scilicet inter boves inferiores bina capitella collocentur superius. Sed ne de figura maris denuo disceptemus, quilibet videt, numeri hujus rationem esse lubricam: Spacium amplum fuisset pluribus collocandis inter bovm inferiorum interstitia. Sed videbimus de ratione alia.

§. 27. Celeb. tandem STVRMIVS ita rem explicat: *Per equalia, ait, p. 135. sq. spatia denorum cubitorum corollas, sive encarpas pomis vel cucurbitis sylvestribus refertos constituo, quibus colocynta representantur. Encarpi illi suspensi sunt utrinque è strumis leniter rotundis, ac cucurbitis similibus, è quibus capitula bovm prominent. Ut series ad oculum pateat, schema unius ordinis hic adnexum videre licet in fig. 1. Dicit itaque ab n per r ad p effere 10. cubitos, & ab o per s ad q decem itidem, istudque velle voces מנרן ופ, quasi sensus esset: colocynta 10. cubitos longe mare cingebant. it. capitella 10. cubitis distantia, scilicet ab n ad p ab o ad q. Hoc equidem modo capitella nimia non fiunt (licet Ipse alium usum,*

usum, ac fecimus hactenus, adtribuat capitellis, quod
 audietur) quin imo augere vel minuere aliquantum pot-
 est numerum eorum, dum colocyntarum encarpus 10.
 cubitorum, vel laxat vel adstringit. Generatim in hoc
 convenit cum VILLALPANDO, qui T. II. P. II. L. V.
 disp. III. c. 38. p. 489. ita dissentit: *duos illos coronarum
 ordines ita disposuimus, ut 3. corolla essent in unoquoque
 ordine; cumque maris circumferentia triginta cubitis de-
 finiatur, singula corollae erant cubitorum decem, quot vere
 exigere videbatur textus.*

Verum enimvero (1.) eodem modo מֵנָה טַוּר
 de colocyntis exponendum credo, quo de capitellis, ea-
 dem enim est constructio utroque in loco: sed ex dicta
 sententia de colocyntis explicatur ratione longitudinis,
 de capitellis ratione distantiae: neque enim capitella 10.
 cubitos longa sunt, neque colocyntarum rami decem cu-
 bitis distant invicem. (2.) Neque id de capitellorum
 distantia procedit. Quis enim crederet, Scriptorem sa-
 num quemcunque, distantiam capitellorum in dato sche-
 mate descripturum, dicturum esse, capitella illa 10. cu-
 bitis distare invicem, quia ab n per r ad p est ramus co-
 locyntarum 10. cubitorum, cum praeterea aliud capitu-
 lum sit interjectum. Certe aut mentem Viri Cel. ex
 Ipsius verbis probe non percepi, aut illa sententia plane
 ritabat.

§. 28. Quid ergo in eiusmodi sententiarum di-
 vortio dicendum? Voces מֵנָה טַוּר redde: *de-
 cem cubitis*, non, *decem in cubito*; & sensus se offeret:
 colocyntas & capitella circumivisse mare decem cubitis.
 i. e.

i. e. decem cubitos confitos fuisse illis ornamentis. Hanc explicationem voces illæ neutiquam respuunt. Constat, Nomina numeralia singularia haud infrequenter tanquam Substantiva cum numerato poni in regimine; qui posceret exempla, hospitem se in lectione Ebræa proderet conf. Magnif. & S. R. D. DANZII Interpr. §. 4. Sed forma constructi tollitur, ut in aliis sæpe, ita & hic interveniente præpositione. Vide de ל ibid. §. 20. & de ב I. Sam. XXXI. 3. adeoque עשר באמרו idem ac עשר אמרו & hoc pro בעשר quia ablative reddenda vox, nam præfixi ב ellipsin frequentem, neque tamen duram, qui non novit, Ebræa vix novit. conf. ibid. §. 176. rec. & 227. plen. Edit. Explicationis gratia in displ. I. obs. X. reddidi: *Decem vicibus juxta cubitum, i. e. decies in cubiti mensura* &c. forte enim, si litteram exigas, ita reddendum, cum nomina sæpe adverbialiter ponantur. Quare autem h. l. numerum colocyntarum quaras, non numerum cubitorum, cum in versu præcedenti in eadem constructione, non nisi cubitorum numerum indigitari omnes fateamur?

Hoc igitur modo elegantem obtineo ornamentorum symmetriam; nam uno cubito confito, duo relinquuntur vacui, donec quartus exornetur: in altero vero ordine inferiori tam colocyntarum, quam capitellorum, (nam עשר באמרו de singulis explico ordinibus) inter illos duos vacuos superioris ordinis, unus cubitus confitus est, & sic porro, ut bicubitale spatium vacuum respondeat cubitali ornato sive repleto, ut inde grata oriatur varietas. Nescio vero, an illi Autores sint mea senten-

tentia, qui dicunt, tertiam maris partem ornatam : ambigue enim loquuntur, vid. §. 23. Sed forsán CHALDÆVS Paraphrastes, & LXX. Interpretes huc tendunt : quorum ille reddit : עשר אמות ספקין ימין ימין *decem cubiti*, vel potius, *decem cubitis circumeuntes* (figure odorum) *mare*; hi vero, non quidem in loco Regum, ubi habent δέκα ἐν πῆχει, sed in loco Paralip. transferunt : δέκα πῆχει περιέχουσι τὸν λαβῆρα κυκλόθεν : *decem cubiti* (scil. *capitellis ornati*) *circumdabant labrum circumcirca* : quod ultimum κυκλόθεν ostendit, non esse intelligendos decem cubitos contiguos in anteriore parte maris, sed circumcirca ornamenta fuisse posita decem cubitis. Alios, quos legi, non vidi huic faventes sententia, præter Virum Cl. JOH. CLERICVM, in comment. ad loc. Paralip. ubi versio ejus est : *Erant ei formæ boum sub (ora) id circumdantium undequaque in decem cubitos &c.*

§. 29. Ità vero de numero neque colocyntarum, neque capitellorum quicquam constat. Neque mul- tum refert, delineavi in Schemate diff. I. circumeuntes sub labio ramos cum foliis, ex quibus post duos quosque cubitos aliquot colocyntarum fructus dependent, in mox subjuncto ordine secundo eadem serie retenta, nisi facta alternatione. Horum igitur fructuum numerus igno- rus, incertum enim an magnitudinis fuerint communis, an, maris vasti proportionem servata, paulo majoris; incertum item an prorsus contigui, an aliquantum separati extiterint. Sed capitella forte certius determinan- tur. Illa non frondibus sed catenulis conjunxi, nam hæ boves

boves decent. Paria constitui capitellorum in quolibet illorum decem cubitorum, par enim boum uni submitti solent iugo, non plures: ita in superiori serie 20. totidemque in inferiori sum nactus: placebat eo magis hæc series, quia ita neque iusto plura, neque pauciora cense-ri possunt. Quæ sufficere puto de numero.

§. 30. Tandem cui usui quaras. Hic primo de colocyntis dubium superesse non existimo, si ornatus causa tantum adposita censeantur. Huic enim convenisse ex DIOSCORIDE Mat. Med. Lib. IV. c. 178. patet, scribente: κλημάτια καὶ Φύλλα ἐξηραμένα ἐπὶ τῆς γῆς ἀνίσχουσιν, ὅμοια τοῖς τῶν ἡμέρῶν σικύς, ἐπεσχισμένα. Καρπὸν δὲ περι-Φερῆ ὅμοιον σφάραγμα μέση, πικρὸν ἰσχυρὸς, i.e. Sarmenta & fo-
lia strata per terram emittit, similia cucumeris sativi, in-
cisturis divisa: fructum vero rotundum mediocris pilæ si-
militudine, vehementer amarum. Neque aliud velle
LXX. Interpretes credo, qui in loco Regum reddunt
ὕψοσ ηὐρύματ' α̅ fulcimenta, forte quia labium fulcire vide-
bantur, non quod fulcra necessaria fuerint. Decapitel-
lorum vero usu videndum. Quia solum ornatus usum
sufficere non credidere Autores, plerique eorum per illa
capitella aquam decurrisse autumant. Ita R. Jac. Juda
LEO in תבנית היפר lib. III. c. 8. s. 14. טורי תבניות הסוכביות
אומן ומיקיים אומן מפיח Super illa autem (figura quadrata, quam infra
concipit) duo erant ordines boum circumdantium ipsum
(mare) & spargentium aquam ex ore suo. Sed ita sal-
tem suspicantur illi Autores, quia eorum sententiam, qui
opinantur, sacerdotes lavaturos mare ipsum consensidisse,

D

vero

vero neutiquam congruere viderunt (de quo in sequentibus.) Certitudo nulla adfertur, neque nullum vestigium.

Crediderim vero, ejus rei saltem vestigium deprehendi in vase, mari aëneo substituto. Cum enim Chaldæi mare Salomoneum destruxissent, soluta autem captivitate ministeriis Sacris restauratis lotio esset necessaria, quæ inde à Mose duraverat; necessum habuere aliud vas substituere: credibile autem est, tum temporis vasis Salomonei memoriam fuisse recentiorem, eique, quantum fieri potuit, simile fuisse elaboratum. Ejus vero descriptionem legere licet in Libro שלמי הגבורים R. ABRAHAMI HAROPHE cap. XXVII, ex quo Cel. JOH. CHRIST. WAGENSEIL in Sota c. II. Mischn. II. not. 4. p. 357. cum recensisset quædam de Mari Salomonei templi, adjungit: לא היה במקדש שני לא היה אמנם כמקדש שני לא היה מכוננת וכיורות רבים בו לא היה ולא היה בו כוור אחד בין האולם והמזבח ומשוף קמעה מזוירת המזבח כלפי הררום כמו ששנונו בזבחים שהיה שם לקדוש ידים ורגלים של כהנים כמשפט הכתוב בפרק שלישי ממסכת מרות משנה ששיר ובראשונה לא היה לכיור אלה שני רדים בלבד עד שבת בן קמיו הכתן הגדול זכור לטוב ועשאן שנים עשר כמו שאמרו בפרק אמר להם הממונה דיומנה משנה עשירית והוה כדי שיהיו שנים עשר כהנים הזוכים בפייס של תמיד של שחר i. e. Verum enim vero, in templo posteriore nec mare erat, nec bases, aut labra plurima, sed unicum tantum labrum, interpor-

sicum

ticum & Altare, ab hujus angulo nonnihil ad austrum porrigens, ceu in (Massebet) Sebachim proditum est. Hujus usus erat, ut Sacerdotes manus suas pedesque mundarent, secundum normam traditam in cap. III. Middoth, Miscbna VI. Atque principio Labrum hoc sola duo habebat EPISTOMIA, sed superveniens Ben Katim, Pontifex summus, f. m. duodecim fecit, uti est in cap. III. Joma, Miscbna X. Hoc vero ideo fieri voluit, ut duodecim illi Sacerdotes, qui in offerendo jugi sacrificio occupabantur, simul omnes, manus & pedes abluere possent.

LVNDIVS Jüd. Heiligth. L. II. c. XIV. p. 312. ex Tr. Joma c. III. sect. 10. ex L' EMPEREVR not. 1. ad Midd. c. 3. sect. 6. SCHINDLERI Lexic. Pentagl. p. 851. & BVXTOREII Lex. Talmud. ad כר eandem profert descriptionem: nec abit DASSOVIVS diff. cit. Th. XIII. §. 2. Vide ergo annon capitellis Maris templi Salomonei responderint illa *epistomia tuberculis similia* in Templo secundo, & num inde forte ad usum illorum capitellorum liceat inferre. VILLALPANDVS similiter ex labro Mosis concludere videtur, ex superioribus quibusdam fistulis aquam profuissse. Ex CAIETANO & LI-POMANO allegat, quia de labro Mosis dicatur, lavatos sacerdotes ex ejus aqua, sequi, ipsos non conscendisse labrum, sed per fistulam emissam aquam; additque: *quanto minus in hoc mari lavabantur, &c.* ergo *polubrum fecimus, quod aqua per CANALES è superiori vase emissa repleretur.* Hisce canalibus vero commodissima capitella judicarem.

§. 31. Posito hoc usu capitella neque augenda

sunt, neque admodum minuenda, nisi, si augeas, dicas, quaedam fuisse otiosa, &, uti dictum, elegantiae detrahentia. Credo vero, illa quadraginta nostri Schematis, & textui, & proportioni, & elegantiae, & usui convenire: an epistomiis instructa fuerint, quibus aquarum cursus potuerit retrundi, forte infra videndum, ubi de aqua maris dicitur.

§. 32. Cel. tamen STVRMIO hic usus non arri-
det. Ita enim in diss. p. 137. ait: *Annulos potius, quam epistomia ex illis boum capitibus suspendere malui. Illi enim perquam commodi videbantur, ut stupenda moles rudentibus eo commodius comprehendere, & aequaliter undique moveri posset. Horum (epistomiorum) vero nullum ferme usum deprehendebam, quia ima duodecim boum epistomia, & sacerdotibus & victimis abluendis sat aqua adfundebant, ut alia incommoda taceam, quae jam superius ex parte attingi. Sed quid tum, si inferiores boves emisere aquam? Quid? licet abundantem emiserint? nihil hoc prohibet, quo minus & superiora capita emiserint aquam. Parum vero abest, quin mihi persuadeam, praeter (1.) elegantiam, quam hinc inde prorumpentes e vase aquae dederunt, hanc (2.) subesse causam, quod aqua ex inferioribus bobus promanante pedes essent lavandi, ex superioribus vero buculis manus. Inferiores enim manibus nimiam, superiores pedibus haud sufficientem emisere aquarum copiam. Quem vero Ipse allegat usum, inservisse scilicet capitella movendo vasto corpori, illum ex nostris etiam obtinebis altero non remoto, licet annulis instructa non videas, ut quae*

quæ ipse facile omittit, ut ait l. e. Cum vero ad superiora provocat, illa p. 104. fere ita habent: *Primo, quod tam exigua capitula, non nisi angustissimos tubulos admittentia; nimis gracili rivo aquam de promississent, quod non solum ingens receptaculum & templi majestatem parum decuisset, verum etiam impletionem vasorum vestibulum, quorum quodvis 40. batos continebat, nimis moratum esset.* Sed (1.) verba prima valent tantum contra illos, qui 300. vel 600. faciunt capitula; verum in nostris quadraginta pro re nata satis magni inferi poterunt tubuli. Si enim LVNDII 32. à dictis ibid. excipit, quare non & nostra 40? (2.) ultima verba contra eos valent, qui boves inferiores obstruunt; vasaque illa decem ex superioribus capitellis implere necessum habent: quod nobis obijci non potest, qui bobus inferioribus & cavitatem & ora aperta largimur, ut patebit. Alterum quod ead. pag. STVRMIVS excipit, est, *quod hisce epistomis mare exbauiri non potuisset, adeoque à sentina congesta non purgari.* Sed iterum hoc contra eos directum est, qui boves inferiores occludunt. Tertio tandem obijcit, *quod aqua per tam angustos tubulos ab incumbente vasso sit ipsius pondere expressa, necessario, ultra quinque cubitos projecta fuisset, adeoque in cupam inferiorem, viginti cubitorum non incidisset, majorem autem atrii spatium non admittente.* Hæc magis ferire videntur nostram sententiam. Sed (1.) forte supra capitella aqua haud multum accrevit, adeoque pondere minuebatur: vel (2.) si crevit, potuit tubulus capitello paululum demissius insigi, ut non recta sed depressiori via aqua erumperet, non ar-

D 3

cum,

cum, sed angulum fere cum mari formans: vel potius (3.) ex naribus capitellorum primum erumpens in altum ferebatur, unde delapsa adeo longe non promittebatur: uti in fontibus salientibus frequenter videre licet. Ne vero denique quod LVNDIO p. 105. objicit, nos tangat, quod scilicet ordine non parum inconcinno capitella sint distributa, tum quod à Regulis Symmetrie longissime recedatur, tum quod nonnulla aquam in suppositos boves sine usu, sed notabili cum dedecore eructantia admittantur &c. illud, quod de symmetria dicitur, nobis adverteri non credo, cum elegantissimus & æqualis, varians tamen cum proportione ordo in nostro schemate conspiciatur; sed quod ultimum adinet, boves sub cylindrico corpore collocati, quoad anteriora divergentes spacium satis magnum relinquunt, inter quod aqua delabens sine impedimento possit permeare, licet in nostro schemate accurate exprimi vix potuerit. Et ita hæc confecta.

OBSERV. II.

De

MARIS FVLERO ET BOBVS INFERIORIBVS.

§. I.

A Bunculis superioribus descendimus ad boves substratos. Quia vero à quibusdam inter boves & maris concham fulcrum aliquod deprehendimus interjectum, hic subsistendum paululum, eaque occasione etiam de illo fulcro dicendum, quod aliqui non tam inter

ter boves collocant & mare, ita ut bobus infideat, quam quod à fundo strati infimi ad maris alveum adscendere faciunt alij.

§. 2. Primo igitur loco videndum de fulcro inter boves & mare à quibusdam constructo. Memoro hic VILLALPANDVM, qui in loco Regum fulcrum tale deprehendisse sibi visus est: Ita enim T. II. P. II. Lib. V. disp. I. c. 24. p. 457. sq. loquitur: *Basin diserte expressit Regum historia, cum non de columnis quidem, sed de maris aneo loqueretur: Et sculptura subter labium circuibat illud, ambiens mare; Duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles.* Additaque LXX. versione: *שני קוואלין, & JOSEPHI descriptione: Sculpturarum vero, pergit, formam indicant Ebraea, quae יקרא legunt.* In eo autem, quod decem cubitis hujusmodi sculpturae deserviuntur, consonat certe Ebraeae lectioni JOSEPHI expositioni, quam supra audivimus. Mireris vero, posse Ebraeam linguam tam multis, tamque variis adplicari sententiis. Sed quam dextere procedat VILLALPANDVS, ex jam dictis patere potest. Nemo nisi VILLALPANDVS ductu JOSEPHI ex verbis libri Regum fulcrum maris vel suspicaretur, quod is diserte innui ait, cum ne quidem per pronam consequentiam inibi inveniatur. LXX. per *שני קוואלין* forte aliud respexerunt, ut dictum. JOSEPHVS verò textui profus refragatur. Neque tamen fulcrum suum omittit, sed collocat inter mare & boves: *Basin, ait, sustinebatur à bobus, - quam sententiam confirmare videtur ipse textus, qui verba, relata illis interposuit, quibus bovum expressa fiebat commemoratio.* Ita,

ni fallor, ei videtur : 2. Paral. IV. dicitur v. 3. imago boum fuisse תחת הים *sub mari*, his subiunguntur verba : עשר כמורו ו'1, quibus demum nova boum mentio subiungitur. Ingeniosa hæc putares ; primo boves memorantur, deinde aliquid injicitur decemcubitale, tandem denuo boum fit mentio : Ergo fulcrum aliquod, forte decem helicum, fuit inter mare & boves. Nonne vero diversi sunt superiores buculi à bobus inferioribus ? nonne verba עשר כמורו ad basin transferri nequeunt ? Quæ forte videns VILLALPANDVS, addit : *Aliam vero tribui posse textui explicationem, indicant Latina nostra Vulgata verba, dum sculpiuras sub labio maris fuisse restantur.* Lubrica ergo omnia sunt, quæ de fulcro maris dixit, cum præsertim sine ratione saltem ex hoc capite interjiciat bobus & mari aliquod fulcrum, ut sua figure hemisphæricæ confunderet, quæ alioquin bobus insidere non potuisset, quam vero examinatam vide in diff. II. §. 7.

§. 3. Est tamen vir Clariss. HADR. RELANDVS, qui, ut ex parte jam dictum, mari & bobus interserit מכוונות i. e. *fulcra*. Verba ejus Antiqu. S. P. I. c. IV. §. IX. sunt : *Sub hoc mari fuere מכוונות, quo nomine duplex fulcrum intelligimus, idque circulare (interjecta verba supra examinata) ad firmiorem hujus vastis constitutionem fabricatum : sub his fulcris תחת מכוונות (Jerem. LI. 20.) fuere 12. boves aeni, &c.* Ne supra dicta repetam, cum omnia tere redeant ad locum Jeremite, de eo saltem dicam. Verba Jerem. l. c. v. 17. sunt :

את עמודי האשתי ואת המכוונות האשתי
 שברו

העמודים שנים הים & v. 20. שברו כשרים וכ"ו
 האחר והבקר שנים עשר נחשרו אשר תחת
 מכונות וגו' המכונות In v. 17. ut facile est videre,
 nihil aliud notant, nisi illa FVLCRA LABRORVM,
 (non maris) qua describuntur i. Reg. VII. 27. seqq. &
 hic a Chaldæis fracta dicuntur; nam & hæc fulera fuisse
 abducta, ex supra dictis in memoriam licet revocare,
 ubi audivimus, in secundo Templo neque fuisse Mare,
 neque מכונות *bases*. Sed versum 20. varie concilia-
 re student Interpretes. Videas enim R. SALOMO-
 NEM illud תחת explicantem per אצל quia boves
 collocati erant sub mari המכונות אצל *juxta illa ful-
 cra s. bases* i. Reg. VII. descriptas: In Anglicis Adno-
 tationibus ad h. l. (a Cl. GATAKERO concinnatis)
 מכונות explicati per inferiores maris partes, qua quasi
bases sunt: alios Ellipsin statuentes, h. m. *boves qui e-
 rant subter* (scil. mare) & *bases*, &c. quo VATABLVS
 rendit, quem & R. KIMCHIVM sequitur GROTIVS:
 alios tandem, qui rei veritati propius accedere vult,
 תחת reddunt *loco, vice*; & revera boves erant *loco ba-
 sium* mari aneo. Placet hoc inde STRIGELIO, BVX-
 TORFIO, atque nostro B. LVTHERO, referente POLO
 ad p. I. REYHERO item Math. Mos. Tir. XXXVIII. §. 12.
 p. 709. Sed quia antecedentibus sententiis plura, huic
 ultima autem hoc opponi possit, quod inter templi va-
 sa non boves, sed peculiare *bases* illa labrorum decem
 dicantur מכונות vide, an sequens locum habeat expli-
 catio. Notum est, Regem ACHAS non solum mari
 aneo subtraxisse boves, sed & labris suas *bases*; conf. 2.

E

Reg.

Reg. XVI. 17. quæ fulcra tanquam inutilia forte in angulum obscurum conjiciebantur, ubi fuere, donec Chaldaei abstulerunt. Quid igitur prohibet, quo minus Propheta h. l. dicat: *abstulerunt boves, qui sub basibus illis jacebant.* Vnde ruit RELANDI explicatio. Add. quæ STVRMIUS p. 144. habet, his consentientia.

§. 4. Fulcrum alii quidem constituunt sub mari, sed ejusdem cum bobus altitudinis, neque bobus insidens. Haudvero plane scio, an huc trahendus sit IOSEPHVS, cujus fulcrum supra descriptum dedimus. Saltem verba ultima, quæ addit, nobis persuasere, ut huc eum referri posse putaremus; ita enim ait: περιεσήμεσαν δὲ περὶ αὐτὴν μόσχοι δώδεκα, πρὸς τὰ κλίματα τῶν τρισάκρων ἀνέμων ἀποβλέποντες, καὶ ἕκαστον αὐτῶν τρεῖς ἔσω τὰ ὀπίδια νενευκότες, ὡς αὐτοῖς ἐπικαθίζοντας ἡμισφαιρίων, *Circumstabant illam (spiram) boves duodecim, respicientes ad quatuor ventorum plagas, tres in quamcunque; intus posteriora vertentes, ita, ut mare ipsis incubuerit.* Si vero fulcrum fuisset interpositum, dixisset, opinor, *ita ut fulcrum ipsis incubuerit.* Videat igitur LVNDIVS an objicere possit JOSEPHO: *Sch sehe nicht/ wie es auff den 12. Ochsen wohl hätte stehen und ruhen können/ (intellige figuram hemispharicam) Josephi Fuß wills nicht thun/ denn ist dieser Fuß rund gewesen/ von einer Ellen weit/ so hat er die Ochsen/ so gegen den 4. Winden stunden/ nicht einmahl berühren/ ich geschweige/ drauff liegen können: Zudem ist ein so großes*

des Meer von 5. Ellen hoch / und oben 10. Ellen welt/
 viel zu groß / daß es auff einen Fuß von einer Ellen
 weit fest liegen sollte. (loco saepe cit.) JOSEPHVS enim
 bobus fulcrum illud infedissee expresse non adfirmat, sed
 mare iis incubuisse ait. Sequitur JOSEPHI descriptio-
 nem נָרָא מֵדָא ANGLVS N. F. D. in diss. cit. qui suæ
 figuræ inde etiam decus accedere observavit; scil. quia
 inferiorem diametrum facit 20. cubitorum, & inter ter-
 nos boves amplius quoddam spatium non relinquere
 non potest.

§. 5. Sed non immerito Autores conjecerunt,
 aliquid fulcro simile mari subjiendum esse; abierunt
 autem à vero usu. Equidem aquam neque in mare
 comportatam dixerim, neque per boum pedes adscen-
 disse; sed per aliquem canalem adductam fuisse multo
 fatius est adserere, qui mari medio infixus ab aliis per
 fulcrum aut columnam maris expressus est, quia procul
 dubio marmore, ut STVRMIVS sentit, crassiore consta-
 bat. Sed hoc qualecunque fulcrum in verbis עֶשֶׂר כַּמָּה
 siue מְכוּנֵת quærere ferri vix potest; mari autem & bo-
 bus interjicere usus plane expers est. Sed quare scri-
 ptura hoc non memorat? Credo ideo, quia forte ex ære
 confectus ille canalis non erat; videmus enim usque
 ad v. 47. præter ænea vasa nihil recenseri: unde conjici
 potest, scriptorem S. multitudinem æris consignificare
 voluisse; hinc versu 47. dicitur: *non investigari potest*
pondus æris illius. Ex dictis patet, LVNDIVM ideo ful-
 crum omne rejicere non posse, quasi sine illo mare in-
 fra

tra quadratum potuerit commode quiescere : aliud enim
intendi jam vidimus.

§. 6. Confecto fulero seu potius canali maris,
ipfos boves inspicere jam licebit. Offerunt se eorum
altitudo, statio, capacitas & officium consideranda. Quæ
adgredi ante non possumus, quam mirati fuerimus illo-
rum quendam zelum, quo ob boves confectos SALO-
MO idololatriæ in simulatur. Factum id videmus à Ma-
gno GROTTIO : *Hoc inquit, contra Legem erat, ideoque
Iosephus & Ebraei hinc initium sumunt culparum Salo-
monis.* Sed torte scire noluit, præceptum de non fa-
ciendis simulacris respicere tantum cultum illis non ex-
hibendum. Vnde frustra addit : *Alii coniectant, inter-
cessisse iussum Dei, qui supra legem est.* Si enim fuit
Idololatria, Deus indulgere non potuit. Notatus pro-
pterea a Celeb. CALOVIO in Bibl. illustr. ad hunc lo-
cum. DEYLINGIO in obl. S. P. i. obl. XV. §. XI. p. 68.

§. 7. Boum illorum altitudinem communiter
Autores determinare solent ex EVPOLEMI descriptione,
quæ apud EVSEBIVM reperitur, & ita de Bobus habet :
*ποιῆσαι δὲ καὶ τὰς βάσεις τῶ λατῆρος τογευτὰς χωνευτὰς
δώδεκα, καὶ τῶ ὕψει ἀνδρομήκεις καὶ ἤσαι ἐξ ὕψους μέ-
γας ὑπὸ τὸν λατῆρα, ἐν δεξιῶν τῶ θυσιαστηρίῳ, Fecit au-
tem & bases labri tornatas conflatas duodecim, & alti-
tudine ad hominis staturam adsurgentes ; Collocavitque,
(eas) a posteriori parte sub labro, a dextris altaris. Se-
quuntur*

quuntur VILLALPANDVS, ANGLVS &c. Nec derer-
gari potest assensus, licet verum sit, EVPOLEMVM sine
certitudine ita putasse conveniens; in quo adquefci-
mus, nisi cum cel. STVRMIO p. 3. quis altitudinem bo-
num $3\frac{2}{3}$ cubitorum putet, quod forte EVPOLEMO non
contrariatur, cum non omnes homines sint 4. cubito-
rum.

S. 8. *Statio Boum*, silente textu, specialius de-
terminari non potest: Quia tamen dicitur, ternos re-
spexisse ad peculiarem plagam, credibile est, ternos a ter-
nis aliquo spatio fuisse distinctos, quo præcise, & quan-
to, dici nequit, magno admodum non puto. AN-
GLVS N. F. D. *Boves inter se distare supposuit circuli*
parte decima sexta: inter boves autem ternos quoscun-
que duplam intercedere distantiam. Sed licet hæc ac-
commodarit suæ hemisphæroidicæ figuræ, 20. cubito-
rum diametro, ubi bobus insidet, gaudenti; quo minus
tamen ad aliam transferri possit figuram infra rotundam,
nullus dubito. Præstare enim puto, dilatare boum in-
terstitia, ut inter illa aqua superior sine impedimento de-
fluere possit. Nolim tamen æqualibus intervallis reli-
ctis, singulos collocatos, sine discrimine facto inter ter-
nos; licet STVRMIUS p. 34. ex nautica arte excusari
posse dixerit, quasi nihilominus terni ad unam respexe-
runt plagam, cum inter plagas cardinales quatuor media,
scil. ortus & occasus æstivus, ortus & occasus hybernus
constitutæ sint, circuloque in 12. partes æquales diviso,

si 3. ad quamvis plagam referas, pars inter 3. & 3. inter-
 jecta ad plagam intercardinalem pertineat, & boves in-
 ter partes intercardinales constituti certam suam respi-
 ciant plagam. Magis, inquam placet, majus aliquod
 spatium relinquere inter boves ternos, quia id textui
 convenientius. Vereor vero, ne nimium fiat spatium,
 bovesque coarctentur singuli, si circulo in 20. partes ut
 STVRMVVS dicit p. 35. divisio, puncta 20. 1. 2. v. g. bo-
 bus aquilonaribus, 5. 6. 7. orientalibus, 10. 11. 12. australi-
 bus, tandemque 15. 16. 17. occidentalibus tribuantur.
 LVNDIVS lateribus suis decemcubitalibus æquali di-
 stantia boves subjicere posset, si figura ejus esset vera.
 Sed JOSEPHVS, VILLALPANDVS & alii, qui mare he-
 misphæricum, vel simile statuunt in angustum (verba
 ANGLI in præfat. dist. laud.) cogunt duodecim boves, --
*ut necesse sit eorum posticas partes simul confusas & im-
 plicitas esse, monstrumque unicum ex duodecim bobus
 emergere.* Retineri potest, ut dixi, ordo ANGLI, cir-
 culo in 16. partes divisio, & duplici parte post boves ter-
 nos relicta. Vel, si mavis, utere distributione sequenti.
 Circulum divide in 32. partes æquales; duodecim boum
 tergis duodecim tribue partes; una parte distare fac bo-
 vem a bove, ita occupabuntur octo partes; sed ternis in-
 terjice spatium 3. partium; quod quater repetitum cum
 viginti partibus dictis 32. datas æquabit. Manifestum
 vero est ejusdem circuli $\frac{1}{3}$ (spatium a tribus bubus oc-
 cupatum cum suis intervallis inter singulos) spatiofus
 concedere singulis bobus interstitium, quam vel $\frac{2}{16}$ AN-
 GLI

GLI, vel $\frac{2}{20}$ STVRMII ; contra vero $\frac{3}{32}$ (spatium interjectum inter ternos) minus efficere intervallum, quam STVRMII $\frac{3}{20}$ aut ANGLI $\frac{2}{16}$. Et illa consultiora puto.

§. 9. De capacitate Boum solliciti non sunt, qui cavos illos fuisse negant. MENOCHIVS ejus fuit sententia, cui *boves illi solidi videntur, ut tanto ponderi ferendo, maris scilicet & aquarum pares esse possent.* Sed nulla ei de hoc oboriri debebat sollicitudo, si perpendisset, duodecim boves licet cavos, quorum tamen dorsa fornicata palmi crassitie durissimi æris gaudebant, pares esse maximo ponderi ferendo. Nec credibile est, solidi æris fuisse, cum, quæ REYHERI ratio est Math. Mos. p. 709. *columnæ quoque aenea intus cava fuerint, Jerem. LII. 21.* quibus & modum fundendi subjungit. Non potui, quin in hoc REYHERI, MELII, STVRMII arriperem sententiam, (1.) quia vero simillimum, boves emisisse aquam, pedibus sacerdotum lavandis, uti capitella manibus ; imo fere certum crediderim, cum decem Templi labra ex mari aqua fuerint replenda, quod ea de causa consensum fuisse, probabile non est ; capitella autem aquam parcius emisissent. Sed aquarum emissioni requirebatur cavitas Boum, in quam ex concha per tubulos dorsis infixos descendere aqua debebat. (2.) Quia in recensione batorum 2000. & 3000. textus alter, qui *פרטו* addit, innuere videtur, aliquam certorum batorum COLLECTIONEM, quæ si fiat, 3000. batos inveniri.

niri. Nescio vero, ubi præter concham aliquid batorum quærendum sit ad mare aliquo modo pertinens, nisi in bobus excavatis. Videbimus igitur, quid nostri capere potuerint boves. Ad methodum STVRMI bouum corpora distinguenda erunt in cylindros: malo vero parallelepipedæ calculi causa. Illa ne magnitudini quid addant, quædam spatia, ubi boves esse solent tenuiores e. g. dorsum non addidi, ut quod parallelepipedum adderet excessu, hic defectu detraheretur. Superest tamen satis spatii, quod vacuum a fig. 2. replebit. Forte non sine ratione illius parallelepipedum longitudinem b c, à REYHERO peteres, qui §. 14. p. 709. *Semidiameter, ait, maris fuit V. cubitorum, cujus dimidium incubuit tergis bouum, qui posteriora non contigua, sed saltem ad centrum conversa habuisse dicuntur. Ergo probabiliter dicere possumus, ad minimum illa simulacra habuisse longitudinem a capite ad radicem caudæ V. cubitorum.* Bovis autem robusti altitudinem ad dorsum ab imo ventre esse $1\frac{2}{3}$ cubitorum, sive (quia REYHERVS 6. palmorum facit cubitum) 10. palmorum, puto, si longitudo est 30. palmorum: Inde parallelepipedon forte tale evadet, quale in fig. 2. hujus diss. adparet, bove per medium dissecto. Ejusmodi parallelepipedon si digitis cubicis sit describendum, continebit 192000. digg. cub. uti secundum stereometriæ regulas procedenti patebit ad oculum. Cum vero, ut hæc anticipem, duodecim bobus cedere debeant bati 1000. maris autem 2000. bati ex deductione in prima diss. facta, conficiant 7168084. digg. cub. (certam enim

enim credo illam bati magnitudinem, quam ex data maris figura, ni fallor, vera, vera item eruta cubiti magnitudine elicui) ex 3584042. digitis cubicis, 1000. batos æquantibus uni bovi cedunt 298670 $\frac{1}{3}$ digg. cub. qui 192000. digg. cub. parallelep. dati longe superant, tantum abest, ut illos æquent. Quo posito datam boum magnitudinem retinere non possumus, determinandumque erit aliquod parallelepipedum, proportionem æqualem modo dato, i. e. cujus longitudo sit tripla, latitudinis s. altitudinis, sed 298670. digg. cub. capiendis sufficiens. Operatio hæc erit: quærendus est numerus, qui cum sui tertia parte (latitudine) multiplicatus, producat aream, quæ in eandem partem tertiam (sive altitudinem) ducta æquet partes cubicas 298670. Algebra igitur ductu numeri ignoti x per sui partem tertiam $\frac{x}{3}$ multiplicatus producit $\frac{xx}{3}$ quod in idem $\frac{x}{3}$ ductum relinquit $\frac{xxx}{3} = 298670$. Operatione modo consuevo paracta erit $\frac{xxx}{3} = 2688030$, i. e. extracta radice cubica x = 140. quam proxime, non exacte. Nam 140. digg. batos parallelep. longitudo in 46 $\frac{2}{3}$ (partem tertiam) ducta producant aream, quæ in eandem partem tertiam multiplicata 299060. digg. cub. efficit, quod nimium est: Sed ex 139. si ita procedas adipisceris 295855. quod minus est: unde patet, numerum inter 139. & 140. esse longitudinem parallelep. in digitis. Ex quo observare licet, boves illos communibus fuisse aliquanto majores, ut tantæ molis responderent; vel fuisse ad speciem taurorum

F
nobi-

nobiliorum, quibus Palaestina gaudebat, effictos. Nec adeo V. cubiti REYHERI pro longitudine sufficiunt, cubito scilicet sex palmos habente: sufficiunt vero calculo nostro, cubito videlicet sacro, cujus V. efficiunt 35. palmos i. e. 140, praecise digitos, quot hic requiruntur; sed manifestum est, addendam insuper boum crassitiam unius palmi. Qui comparationem instituet inter nostrum parallelepipedum & STVRMII Cylindrum, comperietur, excessum calculi a nobis neutiquam commissum. Vnius cylindri Sturmiiani capedo est 184166. vel, si ex datis opereris scilicet latitudine 40. & longitudine cylindri 140. poll. 176000. pollicum, (quam discrepantiam nescio, quomodo tollit) jam si tot, scilicet 176000. pollicum (si enim hisce parallelepipedum nostrum majus non est, neque 184166. poll. erit majus) velis constituere aliquod parallelepipedon, cujus longitudo latitudinem si. altit. ter superet, eodem modo procedendum erit, quo dixi, ut $\frac{xxx}{9} = 176000$. poll. constituantur, quo facto erues pro latere longitudinis 116. poll. qui efficiunt 174. digg. nos autem tantum 140. digg. supposuimus. Habemus ergo, quod tanquam superfluum boum crassitiei largiri possumus, retenta tamen iusta boum magnitudine. Hoc, inquam, pacto parallelepipedo delineato, omnium boum capedo erit 3584042. digg. cub. Non est, quod mireris latitudinem eandem factam cum altitudine, cum tamen supra singulis boum tergis 32. diam tantum circuli 30. cubitorum partem tribuerimus: quod enim, ut jam dictum hic additur, illud alibi detrahitur, uti ex schemate patet. Nec est,

est, quod objicias, hoc modo facile boum determinare
 capacitatem, si batis, quos velis, boves, non bobus
 batos accommodes; respondeo enim, sufficere nobis, si
 ostenderitis, batorum 1000. spacium non esse nimium
 cavitati boum duodecim speciei majoris. Aliter proce-
 dendum esset, si quoddam magnitudinis boum dicere
 liceret: sed hoc deficit. Cedebat igitur uni bovi copia
 aquarum, 83; batos exhauriens, hi enim per digg. 3584.
 quantum uni bato. obs. IV. diff. I. §. 6. dedimus, multi-
 plicati, proxime dabunt numerum 298670.

§. 10. Officium boum ex dictis constat duplex,
 primum, ut mare sustineant, secundum, ut aquam pro-
 mittant; si addere quid vellem, repetenda essent, quæ
 jam dicta sunt, à quo abstinco, bovesque mitto.

OBSERV. III.

De

CVPA MARI SVBIECTA.

§. 1.

Bobus duodecim aliquod stratum subiectum fuisse,
 non negaverim; quare quoddam æquans cubiti
 altitudinem litteris g g in schem. diff. I. expressum
 conspiciere licebit; utut scriptura taceat: id quod fa-
 ctum viderur, quod ex ære confectum illud non fue-
 rit.

¶ 2

§. 2. De

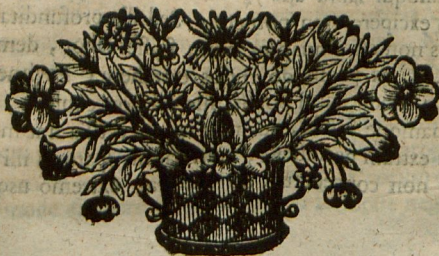
§. 2. De Cupa itidem si quid dicere velimus, divinando debemus assequi. Tacetur à Scriptura, ex modo allegata ratione; nam voce Ψ eam non innui in diff. II. §. 10. diximus. Ejus itaque materia ex sententia Cel. STVRMII marmori forte proxima erat, p. 141. VILLALPANDVS *pollubrum* vocat, cui gradus adjungit, per quos sacerdotes adscenderint. Hanc, ni fallor, EVPOLEMVS hisce verbis innuit: ποιῶσα δὲ ἐπ' αὐτῶν τεφάνη, πρὸς τὴν βάσιν, ἕξω ὑπερέχουσαν πῦχον ἕνα, πρὸς τὸ τὸς ἰσῆς τὸς τε πόδας προσκλιθεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας ὑπὲρ τῶν ἐπιβαρῶντας: *Fecit quoque ad ipsum coronam versus basin, exterius supereminentem cubitum unum, ut sacerdotes pedes abluerent & manus lavarent conscendentes.* In quibus *Anglus* legit ὑπὲρ αὐτῶν pro ἐπ' αὐτῶν quia hanc coronam non credit fuisse supra mare: quod verum est; sed donec fiamus corruptionis certiores, vertimus, *ad ipsum.* Sed verbis ὑπερέχουσαν πῦχον altitudinem concipio, quam litteris h h expressam videbis.

§. 3. Cupæ magnitudinem determinabimus, quando de atrii dispositione & maris symmetria cum reliquis templi vasis, dictum fuerit in sequentibus. Num quædam ornamenta, aut alia partes cupæ fuerint adjunctæ; num e. g. gradus additi, an, quod STVRMIVS putat, è quovis latere medio declive pavementum in cupæ fundum descenderit, ut labra ænea vectilia propius intra cupam ad boves accedere, & aquam ex eorum oribus commode excipere possent, eadem facilitate neges, qua-

qua dicuntur; præsertim quod ultimum adtinet. Nam labra à bobus immediate excipere potuissent aquam, fere frustra dicitur. Conferatur modo laborum descriptio: dicitur 1. Reg. VII. 27. *basis quævis 3. cubitos alta; rota, quibus vehebantur, singule $1\frac{1}{2}$ cub. alta v. 32.* ergo basin ipsam rota evehebat ad $3\frac{3}{4}$ cubitorum altitudinem; (nam dimidium altitudinis rotæ, si assequor, accedit ipsi basi;) *Labrum denique basi impositum 4. cubitorum dicitur v. 38.* quæ altitudini adtribuendos non opinor, sed diametro: ita suprema diameter latitudinem basinum subjectarum æquabat; at hoc modo ex proportionem Salomoni usitata profunditas labri credenda 2. cubitorum, quanta scilicet semidiameter. Sic vero totius labri compages mole adscendet à terra planitie ad altitudinem $5\frac{1}{4}$ cubitorum; Vide ergo, quomodo ejusmodi labrum potuerit excipere aquam ex bove, cujus ipse STVRMIVS altitudinem tantum $3\frac{2}{3}$ cub. efficit. Sane non defendes hoc cupæ profunditate, in quam demissa labra altitudinem boum non æquarint: Illud enim si dicas, profunditas cupæ ad minimum $2\frac{1}{2}$ cubitos æquasse dicenda est; nam alioqui labra alta $5\frac{1}{4}$ cub. ex bobus $3\frac{2}{3}$ cub. altis aquam excipere non potuerit. Sed illa profunditas probabilis non est: quantus enim fuisset labor, demittere labra, & ex profundo rursus ertrahere? Pavimentum declivis, quod statui potest, hic rei non consilium, declivius namque fuisset, quam ut labra vectilia sine maxima opera extrahi potuissent; cum latum spatium illi declivitati non concedatur, ob cupæ ab extremo usque ad boum

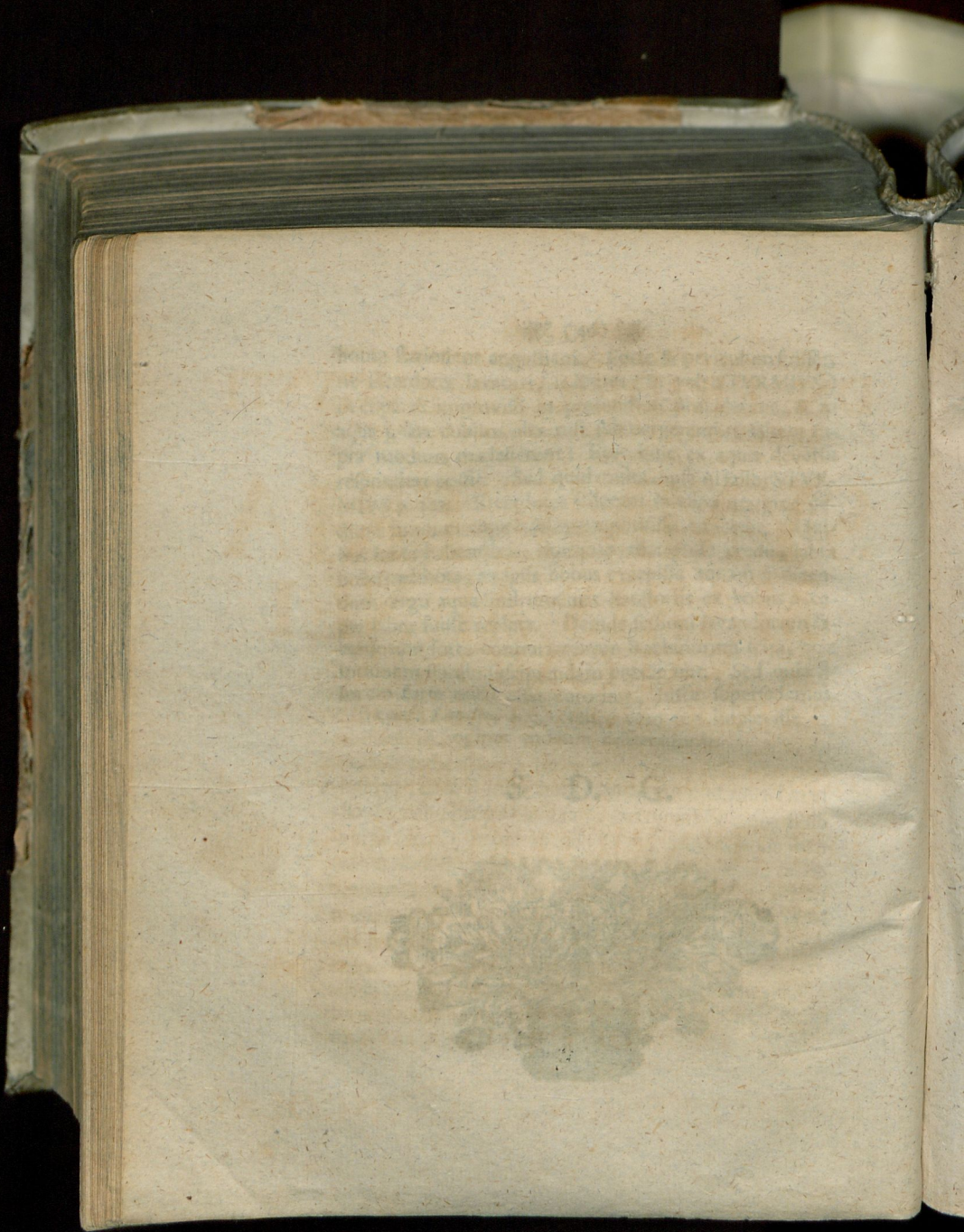
boum stationem angustiam. Forte & periculum fuisset, ne sacerdotes lavaturi, sedentes (ut vult STVRMIVS) in cupa ex improvise in profundum prociderent, & in aqua 3. fere cubitos alta nisi submergerentur, saltem supra modum madescerent: licet huic ex aqua decursu responderi possit. Sed quid multa, ipse ni fallor STVRMIVS p. 141. Sacerdotes sedentes in cupa margine pedibus fundum cupa attingere potuisse concedit. Quibus ita se habentibus, nunquam dici posse credo, labrabobus admota, ex ipsis bobus excepisse aquam: dicendum ergo aqua instrumentis haustoriis ex bobus accepta labra fuisse repleta. Deinde sessioni lavandorum sacerdotum forte contrariarentur Rabbiorum scita, quae lotionem stando suscipiendam praecipunt. Sed quia illorum forte nulla esset autoritas, hisce superседemus. conf. *Lundius* l. c. Hisce vero me implevisse opinor modum dissertationis.

S. D. G.

D1 A 6633

ULB Halle 3
003 090 418

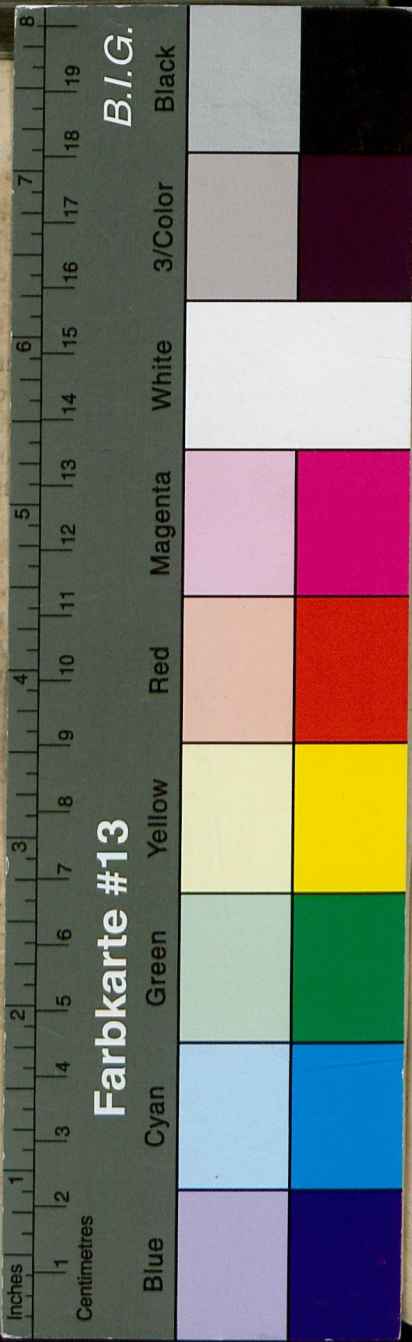

sb.

V178
D1

30.

צבֵי הַיָּם הַמְּוֹצֵק

SIVE

DISSERTATIO III.
PHILOLOGICO - MATHEMATICA
DE

MARI ÆNEO TEM-
PLI SALOMONEI,

REPRESENTANS EIVS ORNATVM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. GVILIELMO HENRICO

SAXON. JVL. CLIV. MONT. ANGAR. ET

WESTPHALIÆ DVCE ETC.

IN ILLVSTRI SALANA

BENIGNO SVPERIORVM CONSENSV

VENTILANDA

PRÆSIDE

M. ALBERTO FRIDERICO FREYERO,

RESPONDENTE

JO. MICHAELE KLINGER,

ERMEZHOFIO - ANSPACENSIS.

AD D. FEBR. ANNI 4708 CCXVIII.

JENÆ,

TTPIS WERTHERIANIS.

